

Un îndrăgostit de limba lui Maupassant

Dr. ION BERGHIA
Iași

Résumé

Un amoureux de la langue de Maupassant

Les derniers 40 ans, M. Anatole Lența, docteur ès lettres, professeur de français à l'Université d'Etat de Moldova, est de ceux qui ont consacré tous leurs efforts à l'étude et à l'enseignement de la langue française. A côté de son regretté collègue Victor Banaru et sous la baguette inoubliable de Grigore Cincilei, les trois anciens étudiants de l'Institut Pédagogique „Alecru Russo” de Bălți, ont fondé dans l'espace entre le Prut et le Nistru une véritable école de philologie roumaine; ensemble avec d'autres professeurs, ils gardent et multiplient les vieilles traditions dans l'enseignement, ils en cultivent de nouvelles pour le bien de cette terre où la population est majoritairement roumaine, ils se font apprécier grâce à leur abnégation et au désir de briller et de faire briller la langue et la culture de la France.

M. Anatole Lența est né le 25 décembre 1942 dans le village Baxani du district de Soroca. Il a terminé l'école primaire dans son village natal, puis le lycée à Popeștii de Sus Drochia; vient ensuite l'Institut Pédagogique de Balti et la thèse de doctorat à Moscou à l'Institut Pédagogique des Langues Etrangères „Maurice Thorez.” Il a suivi des cours de perfectionnement à l'Université de Grenoble, France, diverses institutions d'enseignement de la capitale de Russie. Depuis 1966 jusqu'à présent, il est professeur de français à l'Université d'Etat de Moldova; il est aussi professeur non titulaire à l'Institut Pédagogique de Chișinău, à l'Université Libre Internationale de Moldova, aux cours de recyclage des professeurs de français de Moldova. M. Anatole Lența enseigne la grammaire pratique et théorique, la grammaire du texte littéraire, la sémantique et la stylistique du verbe français.

*Doté en musique, possédant une voix agréable qui te réjouit le cœur, il est toujours prêt à faire briller la chanson française; fin connaisseur de la langue et la civilisation française, il en parle comme un livre aux étudiants et aux professeurs des lycées et des collèges; bien équilibré, le cœur ouvert et généreux, il participe sincèrement aux succès de ses amis et ses collègues. Il est hautement apprécié par ceux qui suivent ses cours de langue et civilisation française, on l'écoute avec intérêt dans les colloques où il présente les résultats de ses recherches sur la sémantique et la stylistique des verbes eurysemiques en français et en roumain. Il est auteur de plus de 150 publications dont des articles, des critiques, des comptes rendus, des préfaces à des livres, des monographies; directeur de recherches à des thèses de master et de doctorat. Retenons-en quelques unes. **Articles: Bilingvismul împăciuitoar înseamnă aceeași supremație a limbii ruse; La «langue moldave» ou quelques phantasmes linguistiques; La poésie et la mélodie, quelle harmonie...; L'invention de la langue moldave à l'époque soviétique et d'autres.***

Monographies: Les mots polyfonctionnels en français contemporain, Chișinău, 1987; Le verbe français. Grammaire et exercices de grammaire, Chișinău, 1990; Des verbes français dans leurs constructions syntaxiques, Chișinău, 2001; Essai de grammaire discursive du français, Chișinău, 2006; Langue et styles de textes (coauteur), Chișinău, 2009 et d'autres.

M. Anatole Lența reste un bon exemple de culture, de raffinement et d'intelligence pour les étudiants d'aujourd'hui et de demain. C'est un véritable Roumain et aussi un modèle pour les enseignants de la République de Moldova.

Keywords: *Anatol Lența, la République de Moldova, professeur, langue et civilisation française, culture roumaine*

Era pe la mijlocul lunii octombrie 1985. Un universitar basarabean, puțin trecut de 40 de ani, pleca la un colocviu de romanistică ce urma să se desfășoare la Grenoble, unde dânsul mai fusese o dată cu trei ani în urmă, la un stagiu de documentare. Avea acolo deja prieteni, printre ei fiind și Patrick Seriot - profesor de lingvistică la Universitatea Stendhal III. Conașionalul nostru știa că va fi invitatul familiei Seriot și, bineînțeles, trebuia să fie pregătit corespunzător, precum le place să se prezinte în lume românilor care își respectă obiceiurile, tradițiile și propria persoană. A cumpărat el câteva cutii de bomboane de la celebra fabrică „Bucuria” din Chișinău, dar a hotărât să le gătească viitoarelor sale gazde și o măămăliguță, așa cum a mâncat la mama acasă. Pentru măămăliguță, a luat un ceanel, brânză de oi și făină de porumb. Restul, și-a zis basarabeanul, ouă pentru scrob, cârniță cu grăsime pentru jumări, usturoi pentru mujdei, smântână pentru a lega totul etc. va putea găsi și la Grenoble. A pus ceanelul în valiză, alături de alte lucruri, și a plecat la Moscova, pentru că anume aceasta era stilistica vremurilor și a călătoriilor în străinătate pe atunci. Dacă francezii spun „*Tous les chemins mènent Rome*” pentru a zice de fapt că există mai multe feluri de a atinge același scop, apoi în perioada sovietică toate drumurile spre alte țări porneau de la Moscova: oriunde ai fi dorit să pleci, trebuia să mergi mai întâi în capitala URSS.

La aeroportul Șeremetievo, dânsul stătea la coadă pentru a trece vama și se gândea cu plăcere la surpriza pe care le-o pregătise prietenilor săi din Franța.

- Ce-i asta? răsună deodată vocea controlorului care se uita la un ecran asemănător cu cel al televizorului. A privit încolo și călătorul și și-a văzut drăguțul de ceanel, care pe ecran apărea ca ceva întunecat, semisferic.

- Ce anume? a întrebat basarabeanul nedumerit, deoarece nu a înțeles necazul vameșului.

- Tu pricepi ceva? se adresează funcționarul colegului său de alături. Scoate totul din valiză, blin (termen intraductibil), se răsti el la călătorul oarecum descumpănit.

- Păi, eu sunt din Moldova, plec la prieteni, vreau să le fac o mămăliguță ca la noi și am luat ceaulnelul... Și „bănuitul” și-a scos lucrurile din valiză printre care și bogăția de ceaulnel plin cu făină, la care vameșul s-a uitat lung și cu atenție, fără a-și da seama ce avea în față. Și atunci, hai să trebăluiască „gospodărește” prin făina aromată, atât de galbenă și promițătoare. „Doamne, își zise în sinea bietul călător, *dar cum voi găti eu mămăliguța după ce ursul și-a băgat laba în făină?*” Însă repede s-a liniștit cu gândul că, oricum, apa va fierbe și Cel de Sus va avea grijă... După ce funcționarul sânguincios s-a convins că în ceaulnelul cu pricina nu era ceea ce căuta el, a lăsat omul să urce în avion...

Că universitarul despre care scriem aici e român până în măduva oaselor o dovedește nu numai întâmplarea cu ceaulnelul pentru gătirea mămăliguței - una dintre gustoasele și convingătoare forme de menținere a românismului secole de-a rândul pe gura de rai dintre Prut și Nistru, ci și faptul că s-a născut în România Mare, că toți cei patru bunici ai săi au fost români. Prin urmare, și ambii lui părinți s-au considerat români, deși au locuit printre străjeri cu stelute la chipiu. Pe deasupra, în toate cele făptuite de personajul nostru, el se sprijină pe limba română pe care o cunoaște în profunzime, o utilizează și o ocrotește cu competență și cu sfințenie. Dăruirea lui limbii române (și, în egală măsură, celei franceze) nu i-a adus însă doar bucurie profesională, ci, uneori, și tristețe în casă. După destrămarea URSS, de pildă, având de ales între plecarea cu traiul la soacra sa domiciliată în Moscova și continuarea activității profesionale în Republica Moldova, el nu a ezitat și a rămas la Chișinău. Chiar dacă i s-a „îndulcit” la maximum viața, departe de cele două fiice pe care le iubește și astăzi cu gingășie. În acest sens, bineînțeles că țintesc exact spusele lui moș Leon, regretatul său tată, parafrazate de un epigramist penetrant:

*„Te-am crescut cum am putut,
Însă școala m-a-ntrecut:
Te-a făcut om învățat
Și bunic... neînsurat.”*

Astăzi, când auzi acest *om învățat* cântând o romanță veche, nu l-ai mai întreba de are pașaport românesc nici chiar la trecerea graniței, pașaport care îi lipsește din motivul că, vorba lui, nu vrea „să se ploconească puzderiei de birocrati pentru a le demonstra că e român din naștere.” Ca tot el să continue: „Bineînțeles că mi-aș dori acel pașaport vișiniu. Fără să mă gândesc la vreun cât de mic privilegiu, ci doar să pot trece ușor Prutul ca să depun flori la mormintele marilor noștri înaintași, să vizitez mănăstirile, cetățile, bibliotecile pline de istorie și cultură românească. Dar și pentru a-mi

*vedea fotografia și înscrisul că **Anatol Lența este român**. Nu vreau nimic mai mult! Că traiul, munca și celelalte care urmează tot în Basarabia mă vor avea...*

Fără a mai continua suspansul, îți comunicăm, dragă cititorule, că acesta este numele colegului nostru de baricadă omagiat în prezentul articol, **Anatol Lența**, care de peste patruzeci de ani onorează de pe cele mai înalte trepte ale învățământului universitar basarabean cercetarea și predarea limbii franceze în Republica Moldova, mult timp avându-i alături pe regretații profesori universitari Grigore Cincilei și Victor Banaru.

La ce bun această cam lungă introducere? Pentru a demonstra că există și altfel de savanți și profesori universitari decât acei care își fac datoria la repezeală, ba de multe ori a lehamite, care continuă să numere virgulele, cutare sau cutare termeni etc., uitând cu desăvârșire că lucrează cu discipoli pentru care se cuvine să fie model în toate, dar mai ales în ceea ce privește grija față de păstrarea și perpetuarea românismului oriunde ne-am afla.

Anatol Lența s-a născut în comuna Băxani din județul Soroca, în 1942, de Ziua Crăciunului. Primele șapte clase le-a făcut în localitatea natală și celelalte, echivalente cu liceul, la Popeștii de Sus din raionul Drochia. Apoi, a absolvit Facultatea de Limbi Străine a Institutului Pedagogic „Alec Russo” din Bălți, a beneficiat de cursuri de perfecționare la Institutul Pedagogic de Stat de Limbi Străine „Maurice Thorez” din Moscova și tot acolo și-a dat doctoratul, conducător științific fiindu-i prof. univ. dr. Ludmila I. Ilia. Alte cursuri de perfecționare a urmat la Universitatea Grenoble France etc. Din 1963 până în prezent (cu excepția anilor de doctorat 1973 - 1975) activează ca lector, lector superior, conferențiar la Universitatea de Stat din Moldova, iar periodic, prin cumul - profesor la Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău, la Universitatea Liberă Internațională din Moldova (ULIM), la Cursurile de perfecționare a profesorilor de limba franceză din Republica Moldova etc. Discipline predate: gramatica practică, gramatica teoretică, gramatica textului, semantica lexicală, stilistica textului literar.

Disponem de o listă de opinii ale foștilor discipoli ai profesorului Anatol Lența (mulți rămași în Republica Moldova, dar nici puțini răspândiți astăzi prin România sau SUA, Algeria sau Rusia, Franța sau Israel, Belgia sau Portugalia, China sau Argentina...), opinii privind activitatea dumisale ca formator de personalități didactice și nu numai. Iată ce scrie, de exemplu, R. B.-Revenko din Canada: *„Era în vara lui 1990, candidam la facultate. În sala de examen ședeau două doamne care m-au întâmpinat fără măcar o umbră de bunăvoință. La subiectul întâi, am început să analizez partea de gramatică dintr-un text și, la un moment dat, intră domnul profesor Anatol Lența (cu mult mai târziu am aflat cum se numește), cu un zâmbet occidental, dar sincer. S-a așezat la masă (era președintele comisiei de obiect la admiterea în*

facultate) și, cu un gest de monsieur, mi-a zis să continui! Nu mai țin minte ce exact analizăm. Știu că dumnealui m-a întrebat mai multe chestii: despre articole, pronume etc. din același fragment de text - să le definesc, să le traduc, să numesc toate formele și contextele de funcționare etc. Apoi, mi-a pus câteva întrebări-cheie, și-a dat seama ce știu și mi-a propus să trec la subiectul al doilea - tema de conversație („Țara mea natală!"). Am început cu o poezie pe care o auzisem de la tatăl meu:

„Pays des vignes,
Pays des champs de fleurs
Et des forêts enivrantes -
Telle est ma Moldavie,
Ensoleillée et fleurissante...

Di profesor s-a luminat la față, m-a lăsat să spun ce mai știu despre „Ma Moldavie”, după care m-a oprit, m-a anunțat că examenul meu a luat sfârșit și că eu merit cea mai mare notă. Și-a întrebat colegele dacă sunt de acord cu nota propusă. Eu, în culmea fericirii, nu-mi puteam ascunde emoțiile. Examinatorul m-a întrebat dacă am medalie: pe atunci, cine termina liceul cu medalie de aur ori de argint intra la facultate doar cu un singur examen, dacă la primul examen lua nota maximă. Am zis că da! În acea clipă a intervenit în discuție una dintre doamne, aducându-i la cunoștință dlui A. Lența că „domnișoara candidată nu este în lista medaliștilor” care puteau fi notați cu calificativul „excellent” (în anul 1990 era mare concurs chiar între medaliști, iar sus-pușii formați în bucătăria ideologiei sovietice aveau grijă ca la facultățile de prestigiu să intre cine trebuie). „Îi dăm nota meritată, chiar dacă nu e în listă!”, a fost răspunsul dumnealui și pe loc m-a felicitat cu ocazia reușitei. Astăzi noi, foștii dumisale discipoli, considerăm că profesorul Anatol Lența este un exemplu de cultură, rafinament, inteligență și curaj pentru mai multe generații de studenți. Tare bine ar fi să avem cât mai mulți dascăli ca dânsul.”

Sau iată ce crede conf. univ. dr. Nina Cuciuc din Iași despre fostul său dascăl: „O remarcabilă prezență a pleiadei de aur a Facultății de Limbi și Literaturi Străine a Universității de Stat din Moldova este întruchipată de personalitatea domnului profesor dr. Anatol Lența... Chipeș, elegant, fin, manierat, cu un timbru inconfundabil al vocii, cu o pronunție franțuzească invidiată chiar și de francezi domină totalmente sala de curs. Foarte erudit, foarte cald, foarte uman, foarte frate cu studentul - toate acestea îl făceau demn de admirația generală. Dotat de la natură cu har muzical și cu o voce agreabilă, reușea să ne antreneze și în lumea muzicii marilor cântăreți francezi. Preferații lui au rămas Yves Montand, Edith Piaf, Charles Aznavour, Enrico Macias etc. - cei care au făcut epocă în muzica de trăire intensă. Împărtășea cu noi scena în cadrul activităților artistice organizate sub egida-i, susținea elanul nostru tineresc, ne ajuta cu sfaturi și sprijin practic... De o modestie rară, de o inteligență scilicet, rămâne dascălul nostru de suflet.”

Iar acum câțiva ani, universitarii din municipiul Bălți - Ecaterina și Valentin Jitaru - consemnau următoarele despre colegul lor Anatol Lența:

„Limba franceză și limba română sunt două mari iubiri ale sale. El e sigur că nu-i departe timpul când atât moldovenii care nu se prea trag la carte, cât și generațiile alofone se vor pătrunde de adevărul maximei lui Pitagora: „O nouă limbă însușită e o nouă fereastră colorată spre univers.” Visează la ziua când vom scăpa de o mare rușine națională - criza identității, când nu vom ocupa ultimul loc în Europa după nivelul de trai, când intelectualitatea nu va mai fi marginalizată, când calitatea pe acest plai (R. M. - n.n.) nu va mai fi un defect...”

Tot aici, includem declarația făcută profesorului Anatol Lența de către una dintre colegele sale de breaslă din Chișinău, conf. univ. dr. Veronica Gărbălău: „Dommule Anatol Lența, vreau să punctez câteva calități ale dumitale: evoluția spirituală, facultatea de a-ți asculta interlocutorul, de a-l înțelege și a putea întreține conversația; loialitatea - calitate morală care îți permite să nu ai dureri de cap prin faptul că ai trișat; caracter deschis pentru activități științifice - focar de organizare și armonie, pentru îndrăgostirea femeilor; Atotputernicul ți-a dat o așchie de talent, pe care încă nu ai valorificat-o pe deplin, mai ai timp, căci prin efort, speranță și voință vei înregistra un disc cu cântece franceze, cu romane românești și vei urca pe treapta pe care Cel de Sus ți-a hărăzit-o.” Despre omul, savantul și profesorul Anatol Lența au mai scris personalități cunoscute nu numai în Republica Moldova, ci și după hotarele ei. Printre acestea se află Cornelia Cincilei, Corina Fusu, Ion Guțu, Ion Manoli, Vlad Pohilă, Gheorghe Reabțov, Cezaria Vasilache ș. a.

A ne pronunța doar într-o formă mai mult ori mai puțin poetico-sentimentală despre un cadru universitar care în egală măsură e și profesor, dar și cercetător, fără a enumera cel puțin anumite realizări importante de-ale sale în plan științific, didactic sau/și editorial ar însemna să ne lăsăm ușor legănați de barca destinului său pe apele-i liniștite ale vieții, astfel omițând esența activității dumisale profesionale, nu întotdeauna plină numai de vraja poeziei, a liniștii sufletești, a îndestulării cu timpul necesar odihnei obligatorii, cu hrana spirituală pe măsura cerinței conștiinței sale, ba chiar și cu hrana cotidiană în concordanță cu regimul zilei etc.

Șef al Catedrei de limba franceză a Universității de Stat din Moldova (USM) în anii 1995 - 1997, membru al Consiliului Științific Specializat pentru conferirea titlului de doctor habilitat și doctor în filologie la limbi române, redactor literar pentru limba franceză la *Analele Științifice* (seria *Științe filologice*) ale USM, membru al Consiliului de Inițiativă al Alianței Franceze din Republica Moldova ș. a., Anatol Lența este autor, coautor sau/și coordonator a circa 150 de lucrări în domeniile sintaxei frazei simple, gramaticii textului, a semanticii verbelor eurisemice din limbile franceză și română. Totodată, de-a lungul activității sale științifico-didactice semnează nenumărate recenzii, traduceri, prefețe la lucrări de specialitate, referate în cadrul susținerii

Семантические отношения. Киев, 2001; *La eurisemia entre otros tipos de relaciones categoriales léxico-semánticas*, în *Estudios de lingüística: Universidad de Alicante*, numero 16, año 2002; *L'invention de la langue moldave à l'époque soviétique*, în *Le discours sur la langue sous les régimes autoritaires*. Edité par P. Sériot et A. Tabouret-Keller. Cahiers de l'Université de Lausanne, Suisse, n 17, 2004; *L'eurysemie parmi les autres rapports catégoriels lexico-sémantiques*, în *Revista de Filologia Romanica*, Publicaciones Universidad Complutense de Madrid, vol. 25, 2008 etc.;

❖ *prefețe la lucrări*: G. Reabțov, *Lacrima lumii*, București, Biodava, 2000; O. Popescu-Tcaci, R. Botnatu, *Communiquer à travers la poésie*, Chișinău, Prut International, 2001; N. Zgardan, *Economie générale, économie d'entreprise, diplomatie économique. Manuel de Français*, Chișinău, ARC, 2002; *Mereu prezent... Grigore Cincilei*, Chișinău, Epigraf, 2002; Gr. Cincilei, *Noțiunile de limbă și națiune românească la Est de Prut*, Chișinău, CEP USM, 2007; *Probleme de lingvistică generală și romanică. Actele Colocviului internațional consacrat profesorului Grigore Cincilei cu prilejul aniversării a 80-ea de la naștere*, ediția a II-a, Chișinău, 2008; *Omagiu lui Ion Dumbrăveanu la 70 de ani*, Chișinău, CEP USM, 2009; R. Mațcan, *Viitorul în limba franceză: dimensiuni temporale, aspectuale și modale*, Chișinău, 2010; A. Bujor, *Dictionnaire de la langue française. Similitudes et contraires*, Chișinău, Epigraf, 2010 etc.;

❖ *comunicări prezentate la importante întruniri de specialitate*: *Quelques interprétations des constructions verbales absolues en français moderne* (Conferința Științifică Internațională „De la frază la text: probleme actuale de lingvistică și literatură”, Chișinău, USM, 24-25 septembrie 2001); *Cuvânt eurisemic - cuvânt abstract: particularități semantice* (Conferința Științifică Interuniversitară „Filologia secolului XXI”, In honorem prof. Eugeniu Coșeriu, Bălți, 18-19 mai 2001); *Despre neutralizarea unor verbe eurisemice în limba franceză* (Conferința Internațională „Probleme de lingvistică generală și romanică”, Chișinău, USM, 29-30 noiembrie 2002); *L'invention du moldave à l'époque soviétique* (Conferința Științifică „Le discours sur la langue dans les régimes autoritaires”, Le Louverain, Suisse, 2-4 octombrie 2003); *Unele considerente privind tipologia semanticii lexicale* (Conferința „Probleme actuale de lingvistică”, In honorem acad. Nicolae

Corlăteanu cu prilejul împlinirii vârstei de 90 de ani, Chișinău, USM, 12 mai 2005); *La langue moldave et quelques phantasmes linguistiques* (Conferința Internațională „Systèmes, statuts, représentations et identités linguistiques”, Université de la Sorbonne - Nouvelle (Paris III), 25-27 noiembrie 2005) etc.;

❖ *monografii: Les mots polyfonctionnels en français contemporain*, Chișinău, 1987; *Grammaire et exercices de grammaire*, Chișinău, 1990; *Des verbes français dans leurs constructions syntaxiques*, Chișinău, CE USM, 2001; *Une grammaire des mots outils. L' article. Les connecteurs discursifs*, Chișinău, 2003; *Pagini de muncă, pagini de succes. Catedra Filologie Franceză „Grigore Cincilei” a Universității de Stat din Moldova la 40 de ani*, Chișinău, 2005; *Essai de grammaire discursive du français*, Chișinău, 2006; *Langue et styles de texte*, Chișinău, 2009 etc.

Aceste și alte realizări pe măsură ale lui Anatol Lența rămân nu numai utile, ci și elegante, plăcute, pentru că dânsul întotdeauna le-a conjugat cu tactul pedagogic, cu frumusețea sufletească, cu o aleasă grijă față de propria verticalitate morală, de aspectul vestimentar, de gest și mimică, de felul de a păși, de alegerea vocabularului etc. Fără a uita vreodată să le transmită discipolilor săi - formatori și reformatori ai societății în care aceștia urmează să-și poarte crucea.

Nu putem încheia aceste modeste pagini fără a menționa încă o particularitate prin care se distinge omagiatul nostru: de când îl cunoaștem, el mereu se apleacă respectuos, cu căldură, cu dragoste frățească sau, când e cazul, feciorelnică, asupra operei foștilor sau actualilor colegi (o dovadă în plus e și faptul că atunci când i-am solicitat o fotografie pentru presă el a ținut să ne ofere o imagine alături de prima sa învățătoare din Băxani, doamna Maria Țurcanu, de la care cică au pornit toate realizările sale, fotografie pe care o alăturăm aici), asupra memoriei bunilor noștri înaintași despre care a scris și continuă să scrie pagini de reală valoare științifică și civică. E vorba despre profesorii universitari Vitalie Sorbală, Zinovia Radu, Ana Bondarenco, Nicolae Chiricenco, Mircea Ioniță, Petru Roșca, L. I. Ilia, Grigore Cincilei etc. - ultimii doi din listă rămânând pentru dânsul un veșnic sprijin moral și intelectual, o sursă pururi vie de reîncărcare a bateriilor minții și sufletului atât de încercate la acest început zbuciumat de secol și de mileniu.

Anatol Lența a avut și continuă să aibă prieteni de care se bucură și pe care știe să nu-i întristeze. Sunt onorat că Domnia Sa m-a inclus printre ei...

Profesorul Anatol Lența și învățătoarea din Băxani, doamna Maria Țurcanu